

Anna Grontkowska

Szkoła Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

ZNACZENIE DOPLĄT W GOSPODARSTWACH WIELOSTRONNYCH W KRAJACH UNII EUROPEJSKIEJ WEDŁUG WIELKOŚCI EKONOMICZNEJ

THE IMPORTANCE OF SUBSIDIES IN THE EU MIXED FARMS OF DIFFERENT ECONOMIC SIZE

Słowa kluczowe: gospodarstwa wielostronne, dopłaty, wielkość ekonomiczna gospodarstwa rolnego, FADN, Unia Europejska

Key words: mixed farms, total subsidies, economic size of farm, FADN, European Union

Abstrakt. Celem opracowania było zaprezentowanie struktury gospodarstw wielostronnych według kryterium wielkości ekonomicznej w krajach Unii Europejskiej oraz poziomu dopłat dla tych jednostek w latach 2004-2011. W badaniach wykorzystano informacje z bazy FADN. Z badań wynika, że najliczniejszą grupę gospodarstw wielostronnych stanowiły te o standardowej produkcji do 25 tys. euro – aż 83,4%, których znaczny odsetek funkcjonował w Rumunii i Polsce (ponad 80%). W latach 2004-2006 kwoty dopłat ogółem średnio w UE wzrastały, w 2007 roku obniżyły się prawie o połowę i od 2007 roku notowano ponowny, ale mniej dynamiczny, ich wzrost. W latach 2004-2011 gospodarstwa wielostronne w Polsce uzyskiwały jedne z najniższych dopłat spośród krajów UE. Najwyższy poziom dopłat w przeliczeniu na 1 ESU charakteryzował gospodarstwa w Finlandii, a najniższy w Holandii i Rumunii. W strukturze dopłat ogółem gospodarstw wielostronnych 2/3 stanowiły płatności *decoupled*.

Wstęp

Wspólną politykę rolną w Unii Europejskiej (UE) utworzono przede wszystkim w celu zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego, ale także utrzymania przyzwoitego poziomu dochodów [Łykowski, Matuszczak 2013, s. 76]. Z czasem stała się ona najbardziej rozwiniętą i najkosztowniejszą polityką UE, a wsparcie sektora rolnego ciągle podlegało istotnym przeobrażeniom. Istniejące zróżnicowanie krajów tworzących UE sprawia, że nadal powinny być tworzone instrumenty, które w najlepszym stopniu będą przyczyniać się do realizacji postawionych celów. Nadrzędnym instrumentem wspólnej polityki rolnej są dopłaty bezpośrednie, których zadaniem jest wspieranie producentów rolnych przy zachowaniu zasad zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich [Judzińska 2011, s. 8-9]. Określenia poziomu wsparcia gospodarstw rolnych funkcjonujących na obszarze UE i oceny znaczenia poszczególnych instrumentów w zakresie realizacji zadań wspólnej polityki rolnej dokonuje się przy wykorzystaniu systemu zbierania i wykorzystywania danych rachunkowych z gospodarstw, tj. FADN Farm Accountancy Data Network. Gospodarstwa uczestniczące w tym systemie mogą być klasyfikowane według różnych kryteriów. Jednym z częściej stosowanych są klasyfikacje według typu rolniczego lub wielkości ekonomicznej. Istotnym zagadnieniem wydaje się także ocena znaczenia dopłat w krajach UE dla konkretnego typu produkcyjnego (np. gospodarstwa wielostronne) w zależności od siły ekonomicznej.

Materiał i metodyka badań

Gospodarstwa wielostronne funkcjonujące w FADN otrzymywały jeden z najwyższych poziomów wsparcia spośród wszystkich typów gospodarstw, dlatego ważnym aspektem jest określenie zmian w poziomie wsparcia i jego zróżnicowania między krajami UE. Celem opracowania jest zaprezentowanie struktury gospodarstw wielostronnych, zmian poziomu ich wsparcia w latach 2004-2011 w krajach UE oraz zróżnicowania poziomu dopłat w wyodrębnionych grupach wielkości

ekonomicznej mierzonej standardową produkcją¹ w 2011 roku. W opracowaniu szczególną uwagę zwrócono na miejsce polskich gospodarstw wielostronnych na tle gospodarstw z pozostałych krajów UE. Do badań wykorzystano dane dotyczące gospodarstw zakwalifikowanych do typu produkcyjnego „produkcja mieszana” (wskazując, że są to gospodarstwa wielostronne), pochodzące z publikowanej bazy danych FADN. Na tej podstawie dokonano charakterystyki gospodarstw

Tabela 1. Struktura gospodarstw wielostronnych według siły ekonomicznej w krajach Unii Europejskiej w 2011 roku

Table 1. Structure number mixed farms according to economic size in UE in 2011 year

Kraj/Country	Udział liczby gospodarstw [%] w grupie o wielkości SO [tys. euro]/ Share numbers of farms [%] in group SO [tys. EUR]							Liczba gospodarstw/ Number farms
	2-8	8-25	25-50	50-100	100-500	>500	razem/ total	
Rumunia/RO	41,49	2,82	0,12	0,04	0,01	0,00	44,50	479 400
Polska/PL	12,34	13,24	2,69	0,79	0,18	0,04	29,29	315 620
Francja/FR	-	-	0,51	0,74	2,08	0,09	3,42	36 890
Niemcy/DE	-	-	0,93	0,62	1,28	0,24	3,07	33 080
Włochy/IT	0,34	1,08	0,52	0,38	0,29	0,04	2,64	28 480
Bułgaria/BG	2,36	0,16	0,02	0,01	0,01	0,00	2,56	27 610
Grecja/EL	0,71	1,27	0,43	0,03	0,00	-	2,44	26 310
Węgry/HU	0,97	0,88	0,10	0,06	0,03	0,03	2,08	22 400
Litwa/LT	1,30	0,46	0,05	0,02	0,01	0,01	1,85	19 900
Hiszpania/ES	0,10	0,53	0,33	0,29	0,34	0,00	1,59	17 130
Portugalia/PT	0,45	0,79	0,06	0,02	0,04	-	1,36	14 690
Słowenia/SI	0,47	0,42	0,05	0,04	0,01	-	0,98	10 580
Wlk. Brytania/UK	-	-	0,14	0,21	0,33	0,04	0,72	7 760
Austria/AT	-	0,27	0,15	0,15	0,12	-	0,69	7 440
Łotwa/LV	0,20	0,34	0,03	0,01	0,01	0,00	0,59	6 390
Belgia/BE	-	-	0,01	0,10	0,31	0,04	0,46	4 910
Dania/DK	-	0,06	0,09	0,07	0,10	0,04	0,35	3 800
Czechy/CZ	-	0,12	0,05	0,04	0,03	0,07	0,31	3 310
Holandia/NL	-	-	0,05	0,01	0,15	0,06	0,27	2 930
Irlandia/IR	0,01	0,07	0,07	0,05	0,02	0,00	0,22	2 410
Szwecja/SE	-	0,02	0,03	0,05	0,08	0,01	0,19	2 000
Finlandia/FI	-	0,03	0,04	0,06	0,04	-	0,16	1 760
Estonia/EE	0,07	0,04	0,01	0,00	0,01	0,00	0,13	1 430
Słowacja/SK	-	-	0,00	0,01	0,01	0,03	0,05	580
Cypr/CY	0,00	0,01	0,00	0,00	0,00	-	0,02	250
Malta/MT	-	0,01	0,00	0,00	0,00	-	0,02	190
Luksemburg/LU	-	-	0,00	0,00	0,01	0,00	0,02	170
Odsetek gospodarstw/Total [%]	60,82	22,62	6,48	3,80	5,54	0,74	100,00	1 077 420
Liczba gospodarstw/ Number of farms	655 290	243 760	69 820	40 950	59 650	7 950	1 077 420	x

Źródło: obliczenia własne na podstawie <http://ec.europa.eu/agriculture/rica/database/?dwh=SO>

Source: own study based on <http://ec.europa.eu/agriculture/rica/database/?dwh=SO>

¹ SO (ang. *Standard Output*) – standardowa produkcja – parametr służący w UE do klasyfikacji gospodarstw według jednakowych standardów wielkości ekonomicznej.

wielostronnych z podziałem na kraje UE, w grupach wydzielonych zgodnie z klasyfikacją FADN. W tabeli 1 przedstawiono strukturę gospodarstw wielostronnych, która wskazuje zróżnicowanie udziału gospodarstw według siły ekonomicznej gospodarstw wewnątrz kraju, jak również między krajami należącymi do UE. Strukturę zaprezentowano dla 2011 roku.

Z danych zestawionych w tabeli 1 wynika, że w 2011 roku największą liczbą gospodarstw wielostronnych uczestniczących w FADN charakteryzowały się Rumunia (44,5%) i Polska (29,3%). Udział gospodarstw wielostronnych z tych dwóch państw wynosił prawie 74% ogółu gospodarstw wielostronnych w UE. Udział liczby gospodarstw w przedziale między 2 a 3,5% wystąpił w Bułgarii, Niemczech, Grecji, Francji, na Węgrzech i we Włoszech. Łącznie 9 na 10 gospodarstw wielostronnych funkcjonowało na obszarze wymienionych ośmiu państw. Jeżeli chodzi o podział liczby gospodarstw ze względu na siłę ekonomiczną, to ponad 80% (83,4%) nie przekraczało siły ekonomicznej 25 tys. SO. Ta grupa gospodarstw była najliczniej reprezentowana w większości państw UE, w których funkcjonowały takie gospodarstwa (Bułgaria, Czechy, Grecja, Estonia, Węgry, Irlandia, Włochy, Litwa, Łotwa, Austria, Portugalia, Polska, Rumunia, Słowenia). W takich państwach jak Belgia, Niemcy, Francja, Luksemburg, Holandia, Słowacja i Wielka Brytania niewiele było gospodarstw wielostronnych i nie występowały jednostki o sile ekonomicznej do 25 tys. euro SO. W strukturze liczby gospodarstw w tych krajach (oprócz Słowacji) dominowały gospodarstwa o sile ekonomicznej w przedziale od 100 do 500 tys. euro SO. W Słowacji, jako jedynym państwie dominowały gospodarstwa najsilniejsze ekonomicznie (powyżej 500 tys. euro SO). W Hiszpanii zanotowano zbliżony udział liczby gospodarstw w przedziałach 25-50 tys. euro SO, 50-100 tys. euro SO i 100-500 tys. euro SO. W odróżnieniu od innych typów produkcyjnych znikomy był udział gospodarstw najsilniejszych ekonomicznie (0,7%), z dominacją gospodarstw niemieckich (co trzecie gospodarstwo z tej grupy), chociaż należy zaznaczyć że w innych typach produkcyjnych grupa ta jest także najmniej licznie reprezentowana. Przedstawiona struktura gospodarstw wielostronnych jest efektem przede wszystkim uwarunkowań historycznych w rozwoju rolnictwa w Europie i w znacznej mierze wpływa na uśrednione wyniki uzyskiwane w tej grupie gospodarstw w UE jako całości oraz w poszczególnych krajach. W strukturze polskich gospodarstw wielostronnych największy udział stanowiły gospodarstwa z dwóch grup o najmniejszej standardowej produkcji, czyli do 25 tys. euro SO (87,3% ogółu polskich gospodarstw wielostronnych).

Wyniki badań

Wsparcie gospodarstw wielostronnych w UE dotychczas było najwyższe spośród wszystkich typów produkcyjnych. W 2009 roku grupą gospodarstw o najwyższej kwocie dopłat w przeliczeniu na 1 ESU były wielostronne gospodarstwa o sile ekonomicznej od 4 do 8 [Grontkowska 2013]. W tabeli 2 przedstawiono zmiany poziom dopłat (SE605) w gospodarstwach wielostronnych w latach 2004-2011. Z analizy zestawienia danych średniej wysokości dopłat dla UE wynika, że poziom dopłat wzrastał w latach 2004-2006, z poziomu prawie 10 tys. euro na gospodarstwo w 2004 roku do około 11,5 tys. euro w 2006 roku, czyli był to wzrost o 18,9%. Po przystąpieniu do UE Bułgarii i Rumunii średni poziom dopłat dla gospodarstw wielostronnych obniżył się prawie o połowę (42,8%). W kolejnych latach ponownie następował wzrost jednak już nie tak dynamiczny – łącznie między latami 2007-2011, czyli w ciągu pięciu lat, wyniósł 20%. Tylko w kilku państwach (Belgia, Czechy, Finlandia, Rumunia) notowano wzrost dopłat z roku na rok. W większości występowały trzy- i pięcioletnie okresy wzrostu dopłat, a następnie spadek ich wysokości. Przy czym obniżka wsparcia dla analizowanej grupy gospodarstw w państwach UE najczęściej występowała w latach 2008 lub 2009. Ponadto, wystąpiło bardzo wyraźne zróżnicowanie poziomu dopłat między gospodarstwami wielostronnymi funkcjonującymi w poszczególnych krajach UE.

Z danych zestawionych w tabeli 2 wynika, że najwyższe kwoty dopłat ogółem były przyznawane słowackim i czeskim gospodarstwom wielostronnym, czyli niewielkiej grupie gospodarstw charakteryzujących się jednak bardzo wysoką siłą ekonomiczną mierzoną w ESU. Poziom dopłat był nawet 52 razy wyższy (słowackie gospodarstwo wielostronne w 2009 roku) od średniej notowanej dla UE. Przy obniżeniu średniej kwoty dopłat w UE w 2007 roku, gospodarstwa

Tabela 2. Poziom dopłat ogółem w gospodarstwach wielostronnych w latach 2004-2011
 Table 2. The level of total subsidies –excluding on investments (SE605) in mixed farms in years 2004-2011

Kraj/Country	Poziom dopłat w roku [euro/gospodarstwo]/The level subsidies in year [EUR/farm]							
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Słowacja/SK	101 096	169 446	212 881	275 401	292 229	380 292	262 977	328 186
Czechy/CZ	61 369	80 897	103 759	115 581	141 189	142 006	142 807	149 560
Finlandia/FI	45 342	48 522	49 445	53 879	58 759	65 314	67 285	71 178
Szwecja/SE	50 310	38 974	41 718	43 341	49 952	45 367	52 647	58 304
Wlk. Brytania/UK	51 480	55 812	55 712	54 911	48 045	48 031	48 069	42 063
Niemcy/DE	43 140	40 970	43 573	41 946	42 101	46 386	47 178	46 911
Luksemburg/LU	39 763	41 049	42 540	41 687	46 691	47 091	45 688	57 025
Francja/FR	37 995	40 298	42 260	41 856	43 339	42 320	43 065	42 197
Dania/DK	29 002	27 540	30 767	35 853	37 566	38 366	37 466	38 275
Belgia/BE	18 728	19 535	25 961	30 225	33 361	33 987	35 707	33 330
Irlandia/IR	27 306	27 281	28 526	26 158	26 518	29 247	27 666	28 016
Holandia/NL	14 449	14 956	22 056	20 684	29 600	22 165	23 351	24 518
Austria/AT	22 252	22 647	24 082	22 128	21 696	24 702	20 944	20 926
Węgry/HU	8 083	11 956	9 280	15 202	17 618	15 324	18 399	24 136
Hiszpania/ES	15 747	15 467	17 265	16 473	17 008	16 574	17 010	15 591
Estonia/EE	9 134	7 587	7 221	9 516	13 246	14 198	14 710	17 252
Łotwa/LV	5 973	6 029	9 874	9 370	10 490	11 247	10 385	11 445
Włochy/IT	6 578	7 286	7 304	7 389	6 678	8 485	7 665	9 387
Grecja/EL	6 061	6 492	6 511	6 757	6 835	6 678	7 090	7 060
Słowenia/SI	3 852	4 526	3 590	5 813	7 152	7 039	6 761	5 787
Litwa/LT	3 436	3 655	3 585	5 696	6 231	5 291	6 230	5 176
Portugalia/PO	5 745	5 386	5 526	5 475	5 459	6 434	5 749	6 307
Polska/PL	1 740	2 061	3 365	3 630	4 720	4 505	4 901	4 941
Malta/MT	-	-	5 423	8 438	10 597	4 685	4 494	2 787
Bułgaria/BG	-	-	-	640	1 230	2 429	1 923	1 737
Rumunia/RO	-	-	-	501	683	620	633	701
Średnia/Total	9 663	10 272	11 491	6 582	7 008	7 308	7 771	7 922

Źródło: jak w tab. 1

Source: see tab. 1

wielostronne na Słowacji i w Czechach uzyskały jej zwiększenie. Do krajów z bardzo wysokim poziomem dopłat należały także Finlandia, Niemcy, Szwecja i Luksemburg, w których poziom dopłat w latach 2007-2011 był sześć- i ośmiokrotnie wyższy od średniej w UE. Wyższą od średniej kwotą dopłat charakteryzowały się także gospodarstwa z Francji, Wielkiej Brytanii, Danii, Belgii, Irlandii, Holandii i Austrii, czyli państwa UE-15. Gospodarstwa wielostronne z krajów, które przystąpiły do UE po 2004 roku, uzyskiwały dopłaty stanowiące od około 8-9% średniej wielkości dopłat w UE (Rumunia) do 70-80% tej średniej (Słowenia, Litwa, ale także Portugalia). Taki poziom dopłat wynikał m.in. ze struktury gospodarstw według siły ekonomicznej. Poziom wsparcia dla słowackich gospodarstw wielostronnych wynosił w latach 2007-2011 średniorocznie prawie 308 tys. euro, przy średnim poziomie dopłat dla całej UE 7,3 tys. euro, czyli dopłaty były ponadczterdziestodwukrotnie wyższe. Najniższy poziom wsparcia charakteryzował gospodarstwa wielostronne z Rumunii, które uzyskiwały średnio około 630 euro dopłat, co stanowiło 9% średniej wartości wsparcia gospodarstw wielostronnych w latach 2007-2011. Wsparcie wielostronnych gospodarstw rumuńskich to tylko 0,2% średniej kwoty dopłat gospodarstw ze Słowacji.

Polskie gospodarstwa wielostronne w latach 2004-2006 uzyskiwały najniższe dopłaty ogółem spośród krajów UE (od 18% w 2004 roku do prawie 30% w 2006 roku poziomu średniej dopłaty w UE). W latach 2007-2011 poziom dopłat systematycznie wzrastał z 3,6 tys. euro do 4,9 tys. euro (z wyjątkiem 2009 roku, kiedy zanotowano obniżenie o około 5% w stosunku do 2008 roku). W okresie 2007-2011 kwoty dopłat stanowiły średniorocznie 62% średniej wartości dopłat w UE.

Średnio w krajach UE kwota dopłat ogółem na gospodarstwo w klasie 2-8 tys. euro SO wynosiła 1092 euro, w klasie 8-25 euro SO – 4635 euro, czyli była wyższa 4,2 razy, w klasie 25-50 euro SO – 11713 euro, czyli była 2,5 razy wyższa niż w grupie poprzedniej, w klasie 50-100 tys. euro SO było to 22 949 euro, tj. dwukrotnie więcej w relacji do poprzedniej grupy, a w klasie 100-500 tys. euro SO – 45 587 euro (wzrost dwukrotny w stosunku do poprzedniej klasy gospodarstw), natomiast w klasie najsilniejszych ekonomicznie gospodarstw (powyżej 500 tys. euro) dopłaty na gospodarstwo były ponadsześciokrotnie wyższe niż w grupie od 100 do 500 tys. euro i wyniosły prawie 279 tys. euro. Przy czym w większości krajów UE (poza Polską i Rumunią) w poszczególnych grupach gospodarstw wielostronnych wydzielonych ze względu na wielkość standardowej produkcji znajdowała się zbyt mała liczba gospodarstw, co sprawia, że nie jest możliwa bardzo szczegółowa analiza zależności według kryterium wielkości ekonomicznej dla wszystkich krajów UE. Można zatem stwierdzić, że w 2011 roku średni poziom dopłat ogółem był coraz wyższy w kolejnych grupach gospodarstw o coraz większej wielkości ekonomicznej, czyli każda kolejna grupa charakteryzowała się kwotą dopłat kilkukrotnie (od dwóch do sześciu razy) większą, ale wystąpiło wyraźne zróżnicowanie poziomu dopłat między poszczególnymi krajami w grupie o tej samej wielkości ekonomicznej. Jednak w porównaniu z innymi typami produkcyjnymi gospodarstw było ono mniejsze. Występowała zależność, że im wyższe kwoty dopłat w określonym typie gospodarstw, tym mniejsze zróżnicowanie między krajami [Grontkowska 2013].

Poziom dopłat ogółem (SE605) dla gospodarstw wielostronnych według siły ekonomicznej wahał się w poszczególnych klasach wielkości:

- od 2000 do 8000 euro SO – od 583 euro w Rumunii i 618 euro w Bułgarii do 3802 na Łotwie, czyli 6,1-6,5 raza,
- od 8000 do 25 000 euro SO – od 1528 euro w Rumunii do 12336 euro w Austrii, czyli 8,1 razy,
- od 25 000 do 50 000 euro SO – od 5999 euro w Rumunii do 24 221 euro na Węgrzech, czyli 4 razy,
- od 50 000 do 100 000 euro SO – od 12 232 euro w Rumunii do 69 757 w Finlandii, czyli 5,7 razy,
- od 100 000 do 500 000 euro SO – od 19 939 euro w Holandii 225 588 euro na Słowacji, czyli 11,3 razy,
- powyżej 500 000 euro SO – od 53 626 euro w Holandii do 552 049 euro w Czechach, czyli 10,2 razy.

Interesujące wydaje się określenie, jak kształtował się poziom dopłat w przeliczeniu na jednostkę siły ekonomicznej (ESU), co szczegółowo przedstawiono w tabeli 3, w której zestawiono dopłaty w poszczególnych grupach gospodarstw wielostronnych w przeliczeniu na 1 ESU według kryterium siły ekonomicznej. W 2011 roku średnia wartość dopłat w przeliczeniu na 1 ESU mieściła się w przedziale od 53,2 euro (gospodarstwa najsilniejsze ekonomicznie we Włoszech) i 61,6 euro (gospodarstwa w Holandii) do 958 euro w fińskich gospodarstwach wielostronnych o sile ekonomicznej od 50 do 100 tys. euro SO.

Na podstawie danych zestawionych w tabeli 3 można wskazać tendencję zmniejszania średniej kwoty dopłat w przeliczeniu na jednostkę siły ekonomicznej ESU w miarę zwiększania standardowej produkcji, z wyjątkiem dwóch grup: o najniższej sile ekonomicznej (do 8 tys. SO), czyli najliczniej reprezentowanej, w której kwoty dopłat były najniższe, oraz najsilniejszych ekonomicznie (powyżej 500 tys. euro SO) o najmniejszej liczbie gospodarstw, które w 2011 roku uzyskały o 4% wyższe dopłaty w przeliczeniu na 1 ESU niż gospodarstwa wielostronne w klasie od 100 do 500 tys. euro SO. Przeciętnie najwyższy poziom dopłat ogółem uzyskały fińskie gospodarstwa (883,1 euro/ESU), a najniższy jednostki z Holandii (66) i Rumunii (121 euro/ESU).

Tabela 3. Poziom dopłat ogółem (SE605) w przeliczeniu na 1 ESU gospodarstw wielostronnych (TF8) według siły ekonomicznej w krajach Unii Europejskiej w 2011 roku

Table 3. Total subsidies – excluding on investments (SE605) to 1 ESU in mixed farms (TF8) according economic size in UE in 2011 year

Kraj/Country	Kwota dopłat w przeliczeniu na 1 ESU w klasie o wielkości [tys. euro] Total subsidies – excluding on investments (SE605) on 1 ESU in economic size class [thous. EUR]						Średnia/ Total
	2-8	8-25	25-50	50-100	100-500	>500	
Finlandia/FI	-	-	-	958,2	760,3	-	883,1
Irlandia/IR	-	-	-	630,4	-	-	546,1
Łotwa/LV	623,3	825,2	524,3	423,6	334,0	-	534,8
Węgry/HU	-	532,9	702,1	556,9	490,9	394,2	442,1
Grecja/EL	397,5	425,3	397,9	-	-	-	417,8
Słowenia/SI	354,8	407,1	409,9	383,9	222,9	-	373,4
Austria/AT	-	795,9	520,6	373,5	212,2	-	360,8
Słowacja/SK	-	-	-	-	891,3	315,5	356,0
Luksemburg/LU	-	-	-	-	317,8	-	354,6
Szwecja/SE	-	-	-	424,9	359,0	-	344,0
Estonia/EE	334,8	449,0	-	-	445,8	-	336,3
Litwa/LT	341,7	446,7	419,2	328,0	284,8	-	325,5
Portugalia/PO	483,9	319,7	348,6	-	-	-	325,1
Czechy/CZ	-	605,3	530,4	339,8	537,1	279,1	300,1
Polska/PL	341,3	321,4	239,1	214,6	226,1	235,5	280,7
Wlk. Brytania/UK	-	-	424,0	362,4	262,5	138,6	250,5
Francja/FR	-	-	423,6	382,2	219,8	167,5	236,8
Hiszpania/ES	-	281,3	281,4	269,9	203,7	-	231,3
Niemcy/DE	-	-	354,6	274,6	166,8	207,2	202,6
Dania/DK	-	-	-	-	202,0	134,1	195,3
Bułgaria/BG	128,8	165,4	-	-	301,6	265,4	195,2
Włochy/IT	152,7	168,1	219,9	192,5	157,2	53,2	142,7
Belgia/BE	-	-	-	248,1	138,8	-	125,2
Rumunia/RO	114,3	130,6	183,5	187,0	240,2	-	120,9
Holandia/NL	-	-	-	-	61,6	61,7	66,0
Średnia/Total	198,5	328,7	320,0	313,9	205,7	213,9	235,8

Źródło: jak w tab. 1

Source: see tab. 1

Kwota dopłat w przeliczeniu na ESU polskich gospodarstw wielostronnych była większa o 20% od średniej dla państw UE. Dla polskich gospodarstw wielostronnych zależność: im wyższa siła ekonomiczna, tym niższa kwota przypadających dopłat, dotyczyła tylko czterech grup gospodarstw od najłagodniejszej do grupy o sile od 50 do 100 tys. euro SO. Dwie grupy gospodarstw zaliczanych do najsilniejszych ekonomicznie (100-500 euro SO i powyżej 500 tys. SO) uzyskały poziom dopłat nieznacznie niższy od gospodarstw zaliczonych do grupy o sile ekonomicznej 25-50 tys. euro SO. Najwyższe dopłaty (341 euro/ESU) zanotowano w najłagodniejszych ekonomicznie polskich gospodarstwach wielostronnych, czyli w klasie o wielkości od 2 tys. do 8 tys. euro SO, a najniższe (prawie 214 euro/ESU) w klasie od 50 tys. do 100 tys. euro SO, a zatem kwota była o 38% niższa. W innych krajach różnice te były wyraźnie większe.

Dopłaty ogółem (SE605) w przeliczeniu na jednostkę siły ekonomicznej (ESU) w gospodarstwach wielostronnych poszczególnych klas wielkości standardowej produkcji wykazywały następujące zróżnicowanie:

- 2000-8000 euro SO – od 114,3 euro/ESU w Rumunii do 623,3 euro/ESU na Łotwie, czyli 5,3 razy,
- 8000-25 000 euro SO – od 130,6 euro/ESU w Rumunii do 825,2 na Łotwie, czyli 6,3 razy,
- 25 000-50 000 euro SO – od 183,5 euro/ESU w Rumunii do 702,1 euro/ESU na Węgrzech, czyli 3,8 razy,
- 50 000-100 000 euro SO – od 187 euro/ESU w Rumunii do 958,2 w Finlandii, czyli 5,1 razy,
- 100 000-500 000 euro SO – od 61,6 euro/ESU w Holandii do 891,3 euro/ESU na Słowacji, czyli 14,5 razy,
- powyżej 500 000 euro SO – od 61,7 euro/ESU w Holandii do 394,2 euro/ESU na Węgrzech, czyli 6,3 razy.

Ze względu na siłę ekonomiczną największe zróżnicowanie kwoty dopłat (kilkunastokrotne) w przeliczeniu na jednostkę siły ekonomicznej gospodarstw wielostronnych pomiędzy analizowanymi państwami UE dotyczyło grupy o sile ekonomicznej od 100 do 500 tys. euro SO, w pozostałych grupach przy zbliżonej wielkości ekonomicznej zróżnicowanie było znacznie mniejsze.

W 2011 roku w strukturze dopłat ogółem gospodarstw wielostronnych największy udział stanowiły płatności *decoupled* (średnio 66,4%), przy zróżnicowaniu od 25,3% w gospodarstwach w Finlandii do 85,1% w gospodarstwach w Holandii. Udział dopłat *decoupled* w poszczególnych grupach wydzielonych ze względu na siłę ekonomiczną wynosił:

- 2-8 tys. euro SO – 56,9%, przy zróżnicowaniu mieszczącym się w przedziale od 21% (Bułgaria) do 98,3% (Włochy),
- 8-25 tys. euro SO – 54,0%, ale jego wahania były od 31% (Austria) do 86,8% (Włochy),
- 25-50 tys. euro SO – 61,1%, przy zróżnicowaniu od 34,2% (Łotwa) do 81,5% (Wlk. Brytania),
- 50-100 tys. euro SO – 65,3%, z wahaniami odsetka tych dopłat od 22,5% (Finlandia) do 84,9% (Irlandia),
- 100-500 tys. euro SO – 76%, i wahania mieściły się w przedziale od 27,4% (Finlandia) do 89,5% (Holandia),
- powyżej 500 tys. euro SO – 66,9%, a zróżnicowanie odsetka dopłat było od 41% na Węgrzech do 91% w Wlk. Brytanii.

Udział tych dopłat we wszystkich grupach wydzielonych ze względu na siłę ekonomiczną był podobny, jednak przy znacznym zróżnicowaniu w krajach UE. Kraje UE, w których był on najniższy wykazywały stosunkowo wysoki udział dopłat związanych z rozwojem obszarów wiejskich (w tej grupie kwalifikowane są dopłaty rolnośrodowiskowe).

Podsumowanie

W odniesieniu do gospodarstw wielostronnych krajów UE na podstawie przeprowadzonych badań można stwierdzić, że:

- Rumunia i Polska to kraje z największą liczbą gospodarstw wielostronnych, w tym gospodarstw o najniższej sile ekonomicznej; na terenie tych dwóch państw funkcjonuje 74% gospodarstw wielostronnych w UE;
- wśród gospodarstw wielostronnych najliczniejszą grupę (ponad 80%) stanowiły te o standardowej produkcji od 2 do 8 tys. euro oraz od 8 do 25 tys. euro, natomiast najmniej liczną – najsilniejsze (powyżej 500 tys. SO);
- w latach 2004-2006 odnotowano wzrost poziomu dopłat o prawie 20%, w 2007 roku kwota dopłat w grupie gospodarstw wielostronnych obniżyła się prawie o połowę, w kolejnych latach ponownie kwota dopłat wzrastała, jednak nie osiągnęła poziomu z roku 2004;
- zaobserwowano wyraźne zróżnicowanie dotyczące wsparcia gospodarstw wielostronnych zarówno między krajami, jak i między grupami gospodarstw wydzielonymi według wielkości standardowej produkcji, przy czym najwyższe kwoty dopłat ogółem otrzymywały gospodar-

- stwa wielostronne z Czech i Słowacji, a najniższe – gospodarstwa wielostronne z Rumunii i Bułgarii, ale także z Polski;
- w latach 2004-2011 polskie gospodarstwa wielostronne uzyskiwały jedne z najniższych dopłat w krajach UE, chociaż w kolejnych latach ich poziom wartościowo zwiększał się (z wyjątkiem 2009 roku). W latach 2007-2011 ich relacja w stosunku do średniej w UE utrzymywała się na zbliżonym poziomie i wynosiła nieco ponad 60% średniej dla gospodarstw wielostronnych w UE;
 - zaobserwowano tendencję zmniejszania średniej kwoty dopłat w przeliczeniu na ESU w miarę zwiększania się standardowej produkcji, z wyjątkiem grup o najmniejszej i największej sile ekonomicznej, jednak należy zaznaczyć, że w poszczególnych krajach nie zawsze występowała taka tendencja;
 - najwyższy poziom dopłat w przeliczeniu na 1 ESU charakteryzował nieliczną grupę gospodarstw wielostronnych z Finlandii, najniższy zaś też niezbyt liczną grupę gospodarstw z Holandii, ale także najliczniej reprezentowaną z Rumunii;
 - w państwach UE największe zróżnicowanie kwoty dopłat (kilkunastokrotne) w przeliczeniu na jednostkę siły ekonomicznej gospodarstw wielostronnych zanotowano w grupie o sile ekonomicznej od 100 do 500 tys. euro SO, natomiast w pozostałych grupach przy zbliżonej wielkości ekonomicznej zróżnicowanie było znacznie mniejsze;
 - w strukturze dopłat ogółem gospodarstw wielostronnych 2/3 stanowiły płatności *decoupled*, których udział był podobnych we wszystkich wydzielonych grupach wielkości ekonomicznej, jednak przy wyraźnym zróżnicowaniu ich udziału w poszczególnych krajach UE.

Literatura

- Grontkowska A. 2013: *Significance of subsidies for farms according to agricultural production type and economic class size in the European Union member states in 2009*, Economic Science for Rural Development, Proceedings of the International Scientific Conference 2013, nr 30, 104-109.
- Judzińska A. 2011: *Instrumenty wsparcia rolnictwa w ramach WPR*, [w:] W. Łopaciuk (red.), *Wpływ Wspólnej Polityki Rolnej na rolnictwo*, Program wieloletni 2011-2014, IERiGŻ-PIB, Warszawa.
- Łykowski P., Matuszczak A. 2013: *Przyczyny zróżnicowań struktury i dynamiki rolniczych płatności bezpośrednich w powiatach Wielkopolski*, J. Agrib. Rural Devel., nr 3(29), 75-84.
<http://ec.europa.eu/agriculture/rica/database>.

Summary

The goal of this article is to present the structure of mixed farms in accordance to the FADN economic class sizes and the total amount of subsidies in different EU countries in the years 2004-2011. The data comes from FADN. The research shows that the largest group of mixed farms are the farms with standard output up to EUR 25 000, which account for 83.4% of the total number of mixed farms. 80% of the farms are in Poland and Romania. In the years 2004-2006 there was an increase in the amount of subsidies in the UE. In the year 2007 the level of subsidies was reduced by half. Since the year 2007 there had been another growth in the level of subsidies. In the years 2004-2011 the amount of subsidies received by Poland was one of the lowest in the UE. Farms in Finland received the highest level of subsidies per ESU while farms in the Netherlands and Romania received the lowest amount of financial support. Decoupled payments constituted two thirds of the subsidies for mixed farms.

Adres do korespondencji
 dr inż. Anna Grontkowska
 Szkoła Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
 Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw
 ul. Nowoursynowska 166,02-787 Warszawa
 tel. (22) 593 42 40
 e-mail: anna_grontkowska@sggw.pl